

KONTROLNÝ ZOZNAM

Ochrana detí postihnutých utečeneckou krízou pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním:

Hlavné záväzky štátov podľa Lanzarotského dohovoru o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním¹

¹ Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním ([Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse](#)) (CETS č. 201) bol otvorený na podpis v Lanzarote (Španielsko) 25. októbra 2007. Je to najkomplexnejší medzinárodný právny nástroj venovaný ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, ku ktorému môže pristúpiť ktorákoľvek krajina na svete.

Zásady a definície ustanovené Lanzarotským dohovorom a Lanzarotským výborom²

- „**Dieťa**“: každá osoba mladšia ako 18 rokov (článok 3 Lanzarotského dohovoru);
- **Deti „postihnuté utečeneckou krízou“**: detskí migranti a detskí žiadatelia o azyl (Ženevský dohovor o právnom postavení utečencov z roku 1951), ako aj deti, ktorým bol priznaný štatút utečenca, a deti, ktorým (alebo ktorých rodičom) bola zamietnutá žiadosť o medzinárodnú ochranu;³
- „**Deti bez sprievodu**“: deti, ktoré sú odlúčené od rodičov aj od príbuzných, a nie sú v starostlivosti dospelé osoby, ktorá je za to podľa zákona alebo zvyklostí zodpovedná (UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child⁴ (Usmernenie UNHCR o formálnom určení najlepších záujmov dieťaťa)).
- „**Posúdenie veku**“: od zmluvných štátov sa vyžaduje, aby v prípade pochybností o veku osoby priznali tejto osobe do posúdenia jej veku rovnakú ochranu a pomoc, aká sa poskytuje deťom. Preto by pre tieto osoby mala platiť zásada pochybnosti v ich prospech, kým sa nepreukáže, že nie sú deťmi (článok 11 ods. 2 Lanzarotského dohovoru);
- „**Sexuálne zneužívanie dieťaťa**“: keď osoba vykonáva sexuálne aktivity s dieťaťom, ktoré nedosiahlo zákonom stanovený vek na sexuálne konanie, alebo keď osoba vykonáva sexuálne aktivity s dieťaťom (bez ohľadu na vek dieťaťa) s použitím nátlaku, sily alebo hrozby, uznávanej pozície dôvery, autority alebo vplyvu na dieťa, alebo zneužívania osobitne zraniteľnej situácie dieťaťa (článok 18 Lanzarotského dohovoru);
- „**Sexuálne vykorisťovanie detí**“: správanie, ktoré je trestným činom páchaným na deťoch, spočívajúcim okrem iného v ich vykorisťovaní prostredníctvom prostitúcie, vo výrobe a šírení materiálov o sexuálnom zneužívaní detí, v nadväzovaní kontaktov s deťmi alebo ich navádzaní na sexuálne účely (články 19 až 24 Lanzarotského dohovoru);
- „**Obet'**“: každé dieťa vystavené sexuálnemu vykorisťovaniu alebo sexuálnemu zneužívaniu (článok 3 Lanzarotského dohovoru).

Lanzarotský dohovor od jeho zmluvných strán vyžaduje, aby prijali všetky potrebné legislatívne a iné opatrenia na predchádzanie sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí, na ochranu obetí a na trestné stíhanie páchatel'ov. V kontexte utečeneckej krízy to znamená, že na dosiahnutie súladu s Lanzarotským dohovorom sa na deti postihnuté utečeneckou krízou musia uplatňovať vnútroštátne právne predpisy, opatrenia, postupy a prostriedky, pretože Lanzarotský dohovor chráni VŠETKY deti pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním.

Lanzarotský dohovor ratifikovali všetky členské štáty⁵ Rady Európy, ktoré sa tým zaviazali plniť jeho ciele implementáciou jeho ustanovení. Odborníci z praxe v prijímajúcich, tranzitných a cieľových krajinách nemusia vždy poznať Lanzarotský dohovor a monitorovacie odporúčania Lanzarotského výboru. Ale keďže krajina, v ktorej pôsobia, je zmluvnou stranou Lanzarotského dohovoru, mali by sa

² [Lanzarotský výbor](#) je orgán zriadený s cieľom monitorovať, či zmluvné strany Lanzarotského dohovoru (t.j. krajiny, ktoré ho ratifikovali/k nemu pristúpili) dohovor účinne implementujú. Tvoria ho zástupcovia zmluvných strán dohovoru ako aj zástupcovia medzinárodných vládnych a mimovládnych organizácií zapojených do boja proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí.

³ Lanzarotský výbor vo svojej Osobitnej správe ([Special Report](#)) o „Ochrane detí postihnutých utečeneckou krízou pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním“ („Protecting children affected by the refugee crisis from sexual exploitation and sexual abuse“) na s. 10 upresňuje, že pojem „deti postihnuté utečeneckou krízou“ sa nevzťahuje na deti, ktoré v krajine žili ešte pred utečeneckou krízou, či už ide o štátnych príslušníkov alebo cudzincov.

⁴ Vysoký komisár OSN pre utečencov: *Usmernenie UNHCR o určení najlepších záujmov dieťaťa* ([UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child](#)), máj 2008.

⁵ Okrem 46 členských štátov Rady Európy sú zmluvnými stranami Lanzarotského dohovoru aj Ruská federácia a Tunisko.

nimi riadiť. Túto úlohu by mal uľahčiť nasledujúci nevyčerpávajúci zoznam príslušných záväzkov vyplývajúcich z Lanzarotského dohovoru, ako ich vykladá Lanzarotský výbor. Mal by sa používať ako praktický nástroj slúžiaci ako istý kontrolný zoznam s konkrétnymi príkladmi opatrení, ktoré možno prijať na **predchádzanie sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu, identifikáciu a oznamovanie detských obetí**, poskytovanie **podpory detským obetiam** sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania a **trestné stíhanie páchatel'ov**.

PREDCHÁDZANIE SEXUÁLNEMU ZNEUŽÍVANIU A SEXUÁLNEMU VYUŽÍVANIU DETÍ NA CESTE

Zmluvné štáty sú povinné prijať všetky potrebné legislatívne a iné opatrenia, aby sa deti nestávali obeťami sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania, a s týmto cieľom okrem iného:

1. Poskytnú primerané **zariadenia/kvalitné možnosti ubytovania** všetkým deťom postihnutým utečeneckou krízou s cieľom pomôcť eliminovať riziko sexuálneho zneužívania, venujúc pozornosť tomu, aby:
 - o priestory boli lepšie osvetlené a vhodné pre deti;⁶
 - o deti bez sprievodu boli oddelené od dospelých;
 - o slobodné ženy a ich deti boli oddelené od mužov, s ktorými nie sú v príbuzenskom vzťahu;
 - o osobitne zraniteľné deti a deti, u ktorých hrozí riziko zmiznutia, boli umiestnené oddelene od ostatných.⁷
2. **Zriadia účinné mechanizmy podávania sťažností a podporné služby, ako sú linky pomoci**, na oznamovanie všetkých typov zneužívania alebo požiadanie o pomoc, venujúc pozornosť tomu, aby:
 - o zriadená služba bola dostupná v jazyku, ktorému deti a ľudia postihnutí utečeneckou krízou rozumejú, a ktorý je iný ako je úradný jazyk (jazyky) hostiteľskej krajiny;
 - o služba bola dostupná tak pre deti ako aj pre osoby, ktoré by im chceli pomôcť;
 - o zriadená služba poskytovala volajúcim rady na dôvernej báze alebo s náležitým ohľadom na ich anonymitu;
 - o zriadená služba bola k dispozícii v čo najširšom meradle.
3. Vypracujú protokoly a ďalšie postupy na **zabránenie zmiznutiu detských utečencov**;
4. Navrhnu **informačné, poradenské a iné aktivity na zvýšenie povedomia zamerané na deti s cieľom pomôcť predchádzať sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu**;⁸
5. **Zabezpečia odbornú prípravu odborníkov pracujúcich v kontakte s deťmi**: odborníkom by sa mali poskytnúť informácie s vysvetlením, ako postupovať pri zistení prípadov sexuálneho násillia, a aké informácie a rady majú následne podať ďalej;

⁶ Tematická správa Výboru ministrov Rady Európy o detských migrantoch a detských utečencoch. Pripravil Osobitný zástupca Generálneho tajomníka pre migráciu a utečencov (Council of Europe: Committee of Ministers *Thematic Report on migrant and refugee children. Prepared by the Special Representative of the Secretary General on migration and refugees*) 10. marca 2017. SG/Inf(2017)13.

⁷ Každá miestnosť by mala byť uzamykateľná a na viditeľnom mieste by malo byť umiestnené číslo tiesňového volania.

⁸ Tieto aktivity by mali byť prispôsobené veku a vyspelosti detí, mali by sa vykonávať v jazyku, ktorému deti rozumejú, a mali by byť rodovo a kultúrne citlivé. Užitočným preventívnym opatrením je poskytnutie tlačných neverbálnych materiálov deťom ihneď pri príchode.

6. **Preveria všetky osoby, ktoré sú v kontakte s deťmi postihnutými utečeneckou krízou,**⁹ aby sa overilo, či neboli odsúdené za trestné činy sexuálneho vykorisťovania a/alebo sexuálneho zneužívania detí.

Pre bližšie informácie týkajúce sa toho, aké aktivity určené pre deti postihnuté utečeneckou krízou vykonávajú zmluvné strany Lanzarotského dohovoru s cieľom zvýšiť povedomie, vrátane príkladov sľubných postupov, pozri Správu o plnení Odporúčania 15 o poskytovaní informácií a rád deťom ([Compliance report concerning Recommendation 15 on information and advice to children](#)) a Správu o plnení Odporúčania 17 o výmene informácií o zvyšovaní povedomia ([Compliance report concerning Recommendation 17 on exchange of information on awareness raising](#)).

Pre bližšie informácie týkajúce sa toho, ako zmluvné strany Lanzarotského dohovoru zriaďujú linky pomoci a ďalšie služby určené pre detských utečencov, vrátane príkladov sľubných postupov, pozri Správu o plnení Odporúčania 32 o linkách pomoci pre detské obeť ([Compliance report concerning Recommendation 32 on helplines to child victims](#)).

Pre bližšie informácie týkajúce sa toho, ako zmluvné strany Lanzarotského dohovoru prijímajú protokoly vzťahujúce sa na otázku zmiznutia detí, vrátane príkladov sľubných postupov, pozri Správu o plnení Odporúčania 35 o cezhraničných zmiznutiach detí ([Compliance report concerning Recommendation 35 on cross-border missing children](#)).

IDENTIFIKÁCIA A OZNAMOVANIE DETSKÝCH OBEŤ SEXUÁLNEHO VYKORISŤOVANIA A SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

Zmluvné strany sú povinné prijať všetky potrebné legislatívne alebo iné opatrenia na identifikáciu a oznamovanie detí, ktoré by mohli byť obeťou sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania, a s týmto cieľom okrem iného:

1. **Zavedú primerané posudzovanie veku.** V prípade pochybností o veku dieťaťa by mala byť osoba v prvom rade považovaná za dieťa a preto by sa jej počas overovania veku mali priznať všetky ochranné opatrenia poskytované deťom;
2. Pri **prvých rozhovoroch** so všetkými deťmi žiadajúcimi o azyl by sa mala venovať osobitná pozornosť tomu, či dieťa nie je obeťou alebo potenciálnou obeťou sexuálneho vykorisťovania a/alebo sexuálneho zneužívania;¹⁰
3. **Budú informovať deti o ich práve na ochranu pred sexuálnym zneužívaním a sexuálnym vykorisťovaním** ihneď po príchode, spôsobom primeraným ich veku, vyspelosti a rodu;
4. **Zabezpečia odbornú prípravu všetkých relevantných odborníkov** (vrátane tlmočníkov, sociálnych pracovníkov, polície a dobrovoľníkov), ktorí sú v styku s deťmi postihnutými utečeneckou krízou, aby boli schopní odhaliť, identifikovať a oznámiť prípady, keď je dieťa obeťou sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania;

⁹ Patria sem osoby v prvej línii, s ktorými sa deti stretnú pri príchode, a všetci opatrovníci, pestúnske rodiny alebo iní poskytovatelia starostlivosti, ktorým môžu byť deti pridelené. Takisto sem patria všetci dobrovoľníci, tlmočníci a učители, ktorí pracujú s deťmi. Ak bola osoba odsúdená za spáchanie sexuálneho trestného činu proti dieťaťu, nemal by sa jej umožniť prístup k odborným alebo dobrovoľníckym aktivitám s deťmi.

¹⁰ Aby povzbudili deti k odhaleniu akékoľvek zneužívania, odborníci by pri poskytovaní rád, rozhovoroch a oznamovaní mali používať metódy, ktoré sú citlivé voči deťom, bezpečné a známe všetkým deťom na ceste. Vytvorením bezpečného a dôveryhodného prostredia sa zvýši ochota detí prekonať zaujaté predstavy, ktoré by si mohli spájať s dôsledkami ich odhalením, a teda aj ich ochota oznamovať zneužívanie.

5. **Prijmú usmernenia a protokoly na identifikáciu obetí sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania a zabezpečia ich vzájomnú výmenu medzi všetkými zodpovednými orgánmi;**
6. **Zabezpečia, aby všetci odborníci boli povinní oznámiť akékoľvek sexuálne vykorisťovanie alebo zneužívania detí, a zriadia vhodné mechanizmy oznamovania a ďalšieho postúpenia.**
7. **Zavedú primerané mechanizmy zberu údajov.¹¹**

Pre bližšie informácie týkajúce sa toho, ako zmluvné strany Lanzarotského dohovoru zavádzajú mechanizmy zberu údajov týkajúcich sa detských utečencov, vrátane príkladov sľubných postupov, pozri Správu o plnení odporúčania 7 o mechanizmoch zberu údajov ([Compliance report concerning Recommendation 7 on mechanisms for data collection](#)) a Správu o plnení Odporúčania 37 o koordinovanom prístupe medzi zodpovednými orgánmi ([Compliance report concerning Recommendation 37 on a coordinated approach between responsible agencies](#)).

POSKYTOVANIE PODPORY DETSKÝM OBETIAM SEXUÁLNEHO VYKORISŤOVANIA A SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA A TRESTNÉ STÍHANIE PÁCHATEĽOV

Zmluvné strany sú povinné prijať všetky potrebné legislatívne alebo iné opatrenia na podporu detí, ktoré mohli byť obeťou sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania, a s týmto cieľom okrem iného:

1. **Zavedú primeranú podporu, ako je napríklad terapeutická pomoc a naliehavá psychologická starostlivosť,** pre deti postihnuté utečeneckou krízou ihneď po odhalení sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania;
2. **Ustanovia zákonných zástupcov/opatrovníkov** na ochranu najlepších záujmov a špecifických potrieb detských obetí bez ohľadu na ich vek. Opatrovník, ktorý musí byť nezávislý od migračných a azylových orgánov, musí poskytovať podporu na každodennej báze a/alebo pomáhať pri právnych záležitostiach;¹²
3. **Prijmú spoločné nástroje, štandardy a procesné postupy pre všetky organizácie v oblasti ochrany detských obetí,** aby sa zabezpečilo, že všetky osoby konajúce v kontexte utečeneckej krízy sa budú riadiť rovnakým súborom usmernení, a že nezanedbajú niektoré otázky, ktoré by mohli byť relevantné pre ochranu detských obetí sexuálneho násillia;
4. **Zabezpečia primeranú koordináciu všetkých organizácií, vrátane práva na vzájomnú výmenu informácií.** Organizáciám zapojeným do koordinácie ochrany detských obetí sexuálneho zneužívania a sexuálneho vykorisťovania by sa mala povoliť aj vzájomná výmena osobných informácií podľa potreby a v súlade s vnútroštátnym právom. To znamená, že detským obetiam sa počas celej cesty bude poskytovať podpora podobného typu, a že ich potreby sa budú identifikovať a riešiť jednotným spôsobom;
5. **Poskytnú bezpečné ubytovanie s cieľom minimalizovať riziko viktimizácie a opätovnej viktimizácie obetí sexuálneho zneužívania;**

¹¹ Tieto údaje by sa mali zbierať čo najskôr a mali by identifikovať rôzne kategórie detí postihnutých utečeneckou krízou (deti žiadajúce o azyl/deti bez sprievodu a celkový počet detí na ceste postihnutých utečeneckou krízou) a to, koľko z týchto detí bolo sexuálne zneužívaných a/alebo vykorisťovaných. Mali by sa odstrániť prekážky zberu údajov o detských obetiach sexuálneho násillia ako aj nemožnosť rozčleniť tieto údaje vo svetle utečeneckej krízy.

¹² Aby sa vytvoril vzťah dôvery s dieťaťom, opatrovník by nemal byť v žiadnom konflikte záujmov s dieťaťom a musí byť odborne pripravený, aby pochopil kontextuálne špecifiká skúseností, ktoré deti prežili. Opatrovníci by mali prejsť previerkou, aby sa overilo, či neboli odsúdení za činy sexuálneho vykorisťovania detí a/alebo sexuálneho zneužívania, a aby sa tak dieťaťu zaručila najlepšia možná ochrana. Opatrovníci môžu podporiť uprednostnenie zlúčenia rodiny, pestúnskej starostlivosti, samostatného ubytovania starších detí pod dohľadom, alebo iných foriem neinštitucionálnej starostlivosti, ako aj ubytovanie detí v menších jednotkách v prípade ich inštitucionálneho umiestnenia, alebo ďalšie potrebné opatrenia.

6. **Posilnia cezhraničnú spoluprácu**, okrem iného s cieľom overovať totožnosť dospelých, ktorí deti sprevádzajú, a umožnia zlúčenie rodín detí bez sprievodu bez zbytočného odkladu;
7. **Budú trestne stíhať všetkých páchatel'ov a vytvoria príslušné mechanizmy medzinárodnej spolupráce**. Medzinárodná spolupráca má zásadný význam. Ak bol napríklad pred príchodom dieťaťa do krajiny spáchaný trestný čin, orgány by mali požiadať o právnu spoluprácu s krajinou, v ktorej k trestnému činu došlo. Ak k trestnému činu došlo po príchode, za trestné stíhanie páchatel'á sú zodpovedné orgány danej krajiny;
8. **Zabezpečia postupy priateľské k deťom**
 - V prípade, že dieťa postihnuté utečeneckou krízou sa stane účastníkom právneho konania, musia sa prijať osobitné opatrenia, ako je pribratie tlmočníkov a poskytnutie informácií v jazyku, ktorému dieťa rozumie, a to vo všetkých fázach konania;
 - Dieťa by malo byť informované o tom, o čo v danom prípade ide, či bude a kam bude premiestnené, čo môže od konania očakávať,¹³ a o jeho práve zúčastňovať sa na konaní;
 - Vyhýbať sa zhoršeniu traumy dieťaťa. V štádiu prípravného alebo súdneho konania by sa mali rozhovory urobiť čo najskôr, ich počet by mal byť obmedzený a mali by sa konať v zariadeniach navrhnutých a prispôsobených na tento účel, nachádzajúcich sa inde než v priestoroch polície, nemocnice alebo súdu. Malo by sa umožniť robiť videozáznamy týchto rozhovorov ako prípustného dôkazu počas konania.¹⁴

Pre bližšie informácie týkajúce sa toho, ako zmluvné strany Lanzarotského dohovoru zavádzajú opatrenia na trestné stíhanie páchatel'ov, vrátane príkladov sľubných postupov, pozri Správu o plnení Odporúčania 12 o trestnom stíhaní páchatel'ov ([Compliance report concerning Recommendation 12 on prosecution of offenders](#)).

Pre bližšie informácie týkajúce sa toho, ako zmluvné strany Lanzarotského dohovoru zavádzajú opatrenia na zabezpečenie konania priateľského k deťom, vrátane príkladov sľubných postupov, pozri Správu o plnení Odporúčania 31 o konaní zohľadňujúcom potreby detí ([Compliance report concerning Recommendation 31 on child-friendly proceedings](#)).

¹³ Rada Európy: Správa z Konferencie pri okrúhlym stole, *Poskytovanie informácií migrujúcim deťom spôsobom vhodným pre deti* ([Child-friendly Information for Children in Migration](#)), 29.-30. novembra 2017, s. 6.

¹⁴ Pre bližšie informácie o konaní zohľadňujúcom potreby detí pozri odporúčania a zistenia uvedené v prvej implementačnej správe Lanzarotského výboru o „Ochrane detí proti sexuálnemu zneužívaniu v kruhu dôvery: všeobecný rámec“ ([„Protection of children against sexual abuse in the circle of trust: The framework“](#)) 2015.